

Jolanta Bojarz, Barbara Jelonek

Praca zespołu wczesnego wspomagania dziecka z autyzmem

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3-4,
67-71

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jolanta Bojarz

Barbara Jelonek

Założycielki Zespołu Wczesnego Wspomagania

Dziecka z Autyzmem w Publicznej Szkole Podstawowej w Borze Zajacińskim

PRACA ZESPOŁU WCZESNEGO WSPOMAGANIA DZIECKA Z AUTYZMEM

Jesteśmy nauczycielkami, pracującymi w Publicznej Szkole Podstawowej w Borze Zajacińskim, w powiecie kłobuckim. Nasz staż pracy pedagogicznej wynosi 23 lata. Ukończyłyśmy studia magisterskie na kierunku pedagogika wczesnoszkolna. Od kilku lat pracujemy z dziećmi upośledzonymi umysłowo. Kwalifikacje w tym zakresie uzyskałyśmy po ukończonym kursie kwalifikacyjnym Oligofrenopedagogika.

Zespół Wczesnego Wspomagania Dziecka z Autyzmem powołany został w roku 2007 i działa na terenie Oddziału Przedszkolnego naszej szkoły.

Czynnikiem, który bezpośrednio wpłynął na powołanie tego Zespołu, był wniosek rodziców chłopca – Pawelka, skierowany do dyrektora szkoły z prośbą o pomoc we wczesnym wspomaganiu rozwoju dziecka.

Pawełek (wówczas 4-letni) posiadał opinię z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o potrzebie objęcia wczesnym wspomaganiem, aż do podjęcia nauki szkolnej, ze względu na stwierdzony autyzm wczesnodziecięcy.

Od daty złożenia wniosku rodziców (czerwiec 2007 roku), w ciągu dwóch miesięcy udało się nam utworzyć Zespół Wczesnego Wspomagania z Autyzmem.

Nie mając żadnego doświadczenia w pracy z dzieckiem z autyzmem, zwróciliśmy się o pomoc do Jolanty Miękiny (koordynatora ZWWDzA), obecnie konsultanta ds. kształcenia specjalnego i integracyjnego dla dzieci z autyzmem. Pani Jolanta Miękina pomogła nam utworzyć Zespół od podstaw, tj. począwszy od dokładnej analizy i interpretacji obowiązujących przepisów prawnych dotyczących wczesnego wspomagania, powołania specjalistów, przygotowania dokumentacji, miejsca pracy przez wyposażenie sali zajęć w pomoce dydaktyczne.

Nawiązałyśmy współpracę z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną nr 2 w Częstochowie. Dyrektor poradni pani Krystyna Skalik udzieliła nam pomocy, polecając swojego pracownika-psychologa, panią Bożenę Bator. Dzięki współpracy ze Specjalistyczno-Diagnostycznym Ośrodkiem Zdrowia w Częstochowie pozyskałyśmy do naszego Zespołu neurologopedę – panią Grażynę Sklarzyk, lekarza psychiatrę dziecięcego – panią Beatę Tatrocką-Burzawę oraz terapeutę autyzmu – panią Izabelę Wojtal.

Współpraca z takimi specjalistami była dla nas istotna, gdyż dzięki licznym konsultacjom, badaniom dziecka przeprowadzonym zarówno przez lekarza psychiatrę (p. B. Tatrocką-Burzawę), testem PEP-R (p. J. Miękina), licznym obserwacjom poczynionym przez psychologa i neurologopedę została sporządzona szczegółowa diagnoza.

Wspólne działanie specjalistów zmierzały w jednym kierunku, a mianowicie wyboru działań sprzyjających rozwojowi dziecka. Wyżej wymienione działania spowodowały opracowanie indywidualnego programu terapeutycznego oraz programu domowego dla Pawelka. Zanim doszło do wypracowania w/w programu terapeutycznego, dużo czasu poświęciliśmy z koleżanką na obserwację zajęć z dziećmi dotkniętymi autyzmem, które umożliwiła nam p. J. Miękina.

Ponadto zorganizowała dla nas społecznie warsztaty, w których udział pomógł nam zrozumieć istotę prowadzenia takich zajęć. Poza godzinami pracy spotykałyśmy się z p. J. Miękiną, która objaśniała nam przepisy prawne dotyczące wczesnego wspomaganie, prowadzenia odpowiedniej dokumentacji.

Od początku powstania Zespołu do chwili obecnej p. Miękina wspomaga nas swoją wiedzą i doświadczeniem, niejednokrotnie bierze udział w spotkaniach naszego Zespołu.

Zajęcia z dzieckiem odbywają się zarówno na terenie naszego Oddziału Przedszkolnego jak również w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2 w Częstochowie (z psychologiem) oraz Specjalistyczno-Diagnostycznym Ośrodku Zdrowia w Częstochowie (z neurologopedą), ze względu na bardzo dobre wyposażenie tych placówek w odpowiednie pomoce. Rodzice Pawelka wyrazili zgodę na taką formę pracy ich syna, kierując się jego dobrem.

Bardzo ważnym elementem naszej pracy jest współpraca z rodzicami dziecka. Zostali oni objęci opieką psychologa (spotkania z całą rodziną kilka razy w roku), uczestniczą w grupie wsparcia prowadzonej na terenie Zespołu Szkół Specjalnych nr 23 w Częstochowie przez panią Kamilę Podobę-Mielcarz. Ponadto wszyscy specjaliści z Zespołu prowadzili dla rodziców zajęcia otwarte i instruktażowe, niezbędne do prowadzenia ćwiczeń z dzieckiem na terenie domu, realizując zestaw ćwiczeń wchodzących w skład programu domowego dziecka.

Początkowo występowały trudności, które związane były z przekonaniem rodziców do udziału w przeznaczonych dla nich zajęciach. Mieli problemy z zaakceptowaniem sytuacji, w jakiej się znaleźli, nie rozumieli na czym polega praca Zespołu.

Jako oligofrenopedagodzy wykorzystujemy w pracy z dzieckiem następujące metody:

- elementy metody behawioralnej,
- terapię zabawą,
- metodę ruchu rozwijającego W. Sherborne,
- aktywność ruchową Knilla,
- metodę dobrego startu,
- muzykoterapię.

Zajęcia z Pawelkiem prowadzimy w wymiarze 4 godzin w miesiącu (wynikające z planu organizacyjnego) oraz 4 godziny społecznie, w celu usprawniania silnie zaburzonych funkcji dziecka.

Zajęcia z psychologiem prowadzone są na terenie PPPiP nr 2 w Częstochowie, w wymiarze trzech godzin w miesiącu (w tym jedna godzina z całą rodziną). Trwają one 60 minut.

- W chwili obecnej psycholog realizuje:
- ćwiczenia polegające na naśladowaniu,
  - dopasowywanie (przedmiotów identycznych, w tym samym kolorze),
  - rozumienie mowy,
  - pojęcia abstrakcyjne,
  - zaimki osobowe,
  - wywoływanie pojedynczych dźwięków, sylab, wyrazów na polecenie (np. powiedz jeden – *je*, dwa – *dba*, kot – *ko*),
  - czynności przedszkolne,
  - elementy terapii integracji sensorycznej,
  - ćwiczenia ruchowe, także na piłce bobath,
  - program wprowadzający Ch. Knill, kształtujący świadomość ciała,
  - muzykoterapię (szczególnie muzyka terapeutyczna Reimonda Lapa).

Spotkania z neurologopedą i terapeutyczne odbywają się na terenie Specjalistyczno-Diagnostycznego Ośrodka Zdrowia w Częstochowie. Zajęcia z logopedą są prowadzone w wymiarze dwóch godzin (jedna godzina wynikająca z planu organizacyjnego, a druga z NFZ, po 30 minut każde zajęcia, a więc cztery razy w miesiącu).

Terapia logopedyczna Pawelka ma na celu przelamywanie bariery komunikacyjnej poprzez:

- rozwijanie rozumienia mowy w bardziej złożonych sytuacjach zdaniowych,
- stymulowanie mowy czynnej.

Terapię logopedyczną rozpoczęto od oddechu, poprzez wydłużenie fazy wydechowej. Kolejnym etapem było usprawnianie artykulatorów: warg, języka, podniebienia. Ćwiczenia te są prowadzone jednocześnie z treningiem naśladowania werbalnego, zachęcając chłopca do wydawania dźwięków jednosylabowych (coś znaczących) wytwarzanych przy prostej czynności.

Rozwijanie słownika biernego następuje poprzez wprowadzanie nowych nazw. W zakresie percepcji słuchowej ćwiczony jest słuch awerbalny przez rozpoznawanie odgłosów np. zwierząt (pomocą jest program komputerowy).

Prowadzenie systematycznej pracy i pozytywnego oddziaływania emocjonalnego dają bardzo wolne, ale jednak pozytywne efekty.

W ramach NFZ prowadzone są zajęcia z terapeutą autyzmu raz w tygodniu. Praca terapeutyczna prowadzona jest metodą behawioralną w oparciu o indywidualny program terapeutyczny, skonstruowany na podstawie wyników testu PEP-R, wywiadu z rodzicami, obserwacji dziecka oraz konsultacji specjalistów z Zespołu.

Program zakłada pracę w zakresie:

- naśladowania,
- dopasowywania i sortowania,
- rozumienia mowy,
- umiejętności zabawy i zachowań społecznych.

Podstawową sprawą w procesie terapeutycznym jest wypracowanie systemu motywacji. W pracy z dzieckiem mają zastosowanie zasady polegające na:

- dostosowaniu języka do aktualnego poziomu dziecka,
- polecenia i komunikaty formułowane są krótko i adekwatnie do sytuacji,
- stosowanie wypowiedzi manualnych,
- demonstrowanie ćwiczenia,
- budowanie wspólnego pola uwagi,
- zachęcanie do współdziałania z terapeutą.

Bardzo ważnym elementem jest częste nagradzanie chłopca, ale w odpowiednim momencie.

W pierwszych kontaktach z dzieckiem pojawiały się trudności związane z silną stymulacją i nadruchliwością. Miałyśmy problemy z przeprowadzaniem zajęć. Pawełek nie mówił, nie reagował na wydawane polecenia. Zastanawialiśmy się, czy w ogóle nas zrozumie. Ponadto nie potrafił się skoncentrować nawet na chwilę, nie interesował się zabawkami, przedmiotami stosowanymi w czasie zajęć, nie podejmował prób samodzielnej zabawy.

Obecnie sytuacja uległa znacznej poprawie. Pawełek tworzy pole uwagi z drugą osobą, interesuje się przedmiotami, pomocami dydaktycznymi. Ograniczona została stymulacja dziecka. Chłopiec samodzielnie ćwiczy zestaw aktywności ruchowej Knilla. Wie, gdzie jest jego miejsce pracy, uczony jest drogą dokonywania wyborów. Został włączony do pracy z małą grupą terapeutyczną, składającą się z jego rówieśników. Wraz z innymi dziećmi ćwiczył aktywność ruchową Knilla, a dopiero później wprowadziłyśmy zabawy ruchowe ze śpiewem, połączone z innymi elementami W. Sherborne oraz zabawy tematyczne.

Współpraca z rodzicami przebiega w sposób zadowalający. Rodzice stali się bardziej ufni, otwarci, ale musiało minąć wiele miesięcy, by zrozumieli działania specjalistów i zaakceptowali syna takim, jakim jest.

Analizując półtoraroczną pracę z dzieckiem zauważamy już pewne efekty naszych oddziaływań.

Należą do nich:

- naśladowanie wykonywanych czynności,
- samodzielna praca na znanym materiale,
- skupianie uwagi w trakcie wykonywania ćwiczeń na swoim miejscu pracy,
- lepszy kontakt z dzieckiem (budowanie pola uwagi z drugą osobą),
- lepsze funkcjonowanie społeczno-emocjonalne,
- gotowość rodziców do podjęcia współpracy,
- podejmowanie prób samodzielnego ubierania się i zakładania butów,
- dobry kontakt z rówieśnikami (małą grupą terapeutyczną),
- samodzielne ćwiczenia aktywności Knilla,
- cierpliwe oczekiwanie na wysłuchanie krótkiego polecenia,
- wypowiedzianie na żądanie samogłoski „a”.

Przyglądając się postępom Pawelka może wydawać się, że nie osiągnął zbyt wiele. Jednak takie stwierdzenie byłoby mylne, gdyż funkcjonowanie chłopca było silnie zaburzone. Mając na uwadze jego dalszy wszechstronny rozwój Zespół podejmuje następujące działania:

- ponowna diagnoza dziecka,
- przebadanie w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej,
- dalsza praca nad poprawą samodzielności i komunikacji,
- kontynuacja zadań w małej grupie terapeutycznej,
- wprowadzanie do zajęć z dużą grupą rówieśników.

W związku z wykonaniem tak ogromnej pracy z dzieckiem, chcielibyśmy podziękować pani Jolancie Miękinie, która pomogła nam utworzyć zespół oraz nieustannie dzieli się z nami wieloletnim doświadczeniem w zakresie pracy z dzieckiem autystycznym. Wyrazy wdzięczności składamy również pani Krystynie Skalik, która udziela pomocy i wsparcia do dnia dzisiejszego oraz umożliwia udział w wielu szkoleniach doskonalących warsztat pracy. Dziękujemy także wszystkim członkom naszego zespołu za ogromny wkład pracy, który bezpośrednio przyczynił się do osiągnięcia obecnego poziomu rozwoju dziecka.

Jolanta Bojarz
Barbara Jelonek

Mariola Budzikur
wicedyrektor/psycholog
Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 3 w Częstochowie

WSPOMAGANIE ROZWOJU DZIECKA OD OKRESU PRENATALNEGO

Wspomaganie rozwoju dziecka jest możliwe już od okresu prenatalnego, gdyż rozwój wszystkich zmysłów i funkcji psychofizycznych rozpoczyna się niemal w chwili poczęcia (począwszy od zmysłu dotyku, skończywszy na odbieraniu zapachów i dźwięków). I tak dla przykładu – dziecko w łonie matki słyszy, rejestruje jej głos i reaguje na bodźce przekazywane przez zmysł równowagi. Głos ten, odbierany przez narząd słuchu i przenoszony przez płyn oraz wibracje zostaje rozpoznany przez płód jako głos matki. Jeżeli matka jest zdenerwowana, mówi podniesionym głosem, możemy być pewni, że niepokojące sygnały dotrą do dziecka i zostaną zarejestrowane przez jego organizm. Dlatego też, ważne jest przemawianie do niego zwłaszcza, kiedy wydaje się, że jest niespo-